Heerenveense Courant 17 september 2009, van de hand van oud-journalist Jan de Jong (4 kolommen)

V2's door het Friese Haagje

Spooktransporten houder

HEERENVEEN ■ "Bewoners van de Parallelweg in Heerenveen, wakker geworden door het lawaai, konden in 1944 hun ogen niet geloven. Door een kier in de verduisterde ramen werden ze - wat veel later pas duidelijk werd - geconfronteerd met een wereldprimeur. 's Wereld eerste raket passeerde op een zware Duitse oorlogstruck het meest westelijke woongebied van Heerenveen, onderweg naar de lanceerinrichting in Gaasterland.

Voor de eerste keer stonden Friezen oog in oog met de voorloper van de Apollo 11 waarmee de Amerikanen in 1969 - geholpen door de met veel egards in de VS binnengehaalde, maar omstreden Duitse raketpionier Wernher von Braun - de eerste mens op de maan zetten. Het verhaal van das 'Wunderwaffen' - Hitlers op Engeland gerichte geheime wapen - is weliswaar algemeen bekend, maar dat Heerenveen in het transport van de beruchte V2 (V staat voor Vergeltung) een cruciale rol zou spelen, weten maar weinigen.

Deze maand is het 65 jaar geleden dat op de veelading van het NS-station van Heerenveen de eerste raket vanaf de trein werd overgeladen op zwaar rijdend militair materieel. De spooktreinen uit het Oostzee-dorp Peenemünde arriveerden drie weken lang in het holst van de nacht onder grote geheimzinnigheid in Friesland om daarna in het Rijsterbos te worden afgevuurd. Drie weken lang ook kroop het Friesche Haagje door het oog van de naald, want geallieerde verkenningsvliegtuigen speurden dag en nacht Nederland af om de afvuurinrichting te lokaliseren en te vernietigen. Ironie van de zaak: toen de Britten de afvuurplaats in het Rijsterbos uiteindelijk ontdekten, was de Duitse "Lehr und Versuchsbatterie 444" net hals over kop vertrokken. Herhaalde bombardementen daarna met Tempest ""fighting bombers" troffen geen doel meer; de vijand was gevlogen. Alhoewel de Duitsers sinds 1934 aan het project heb-

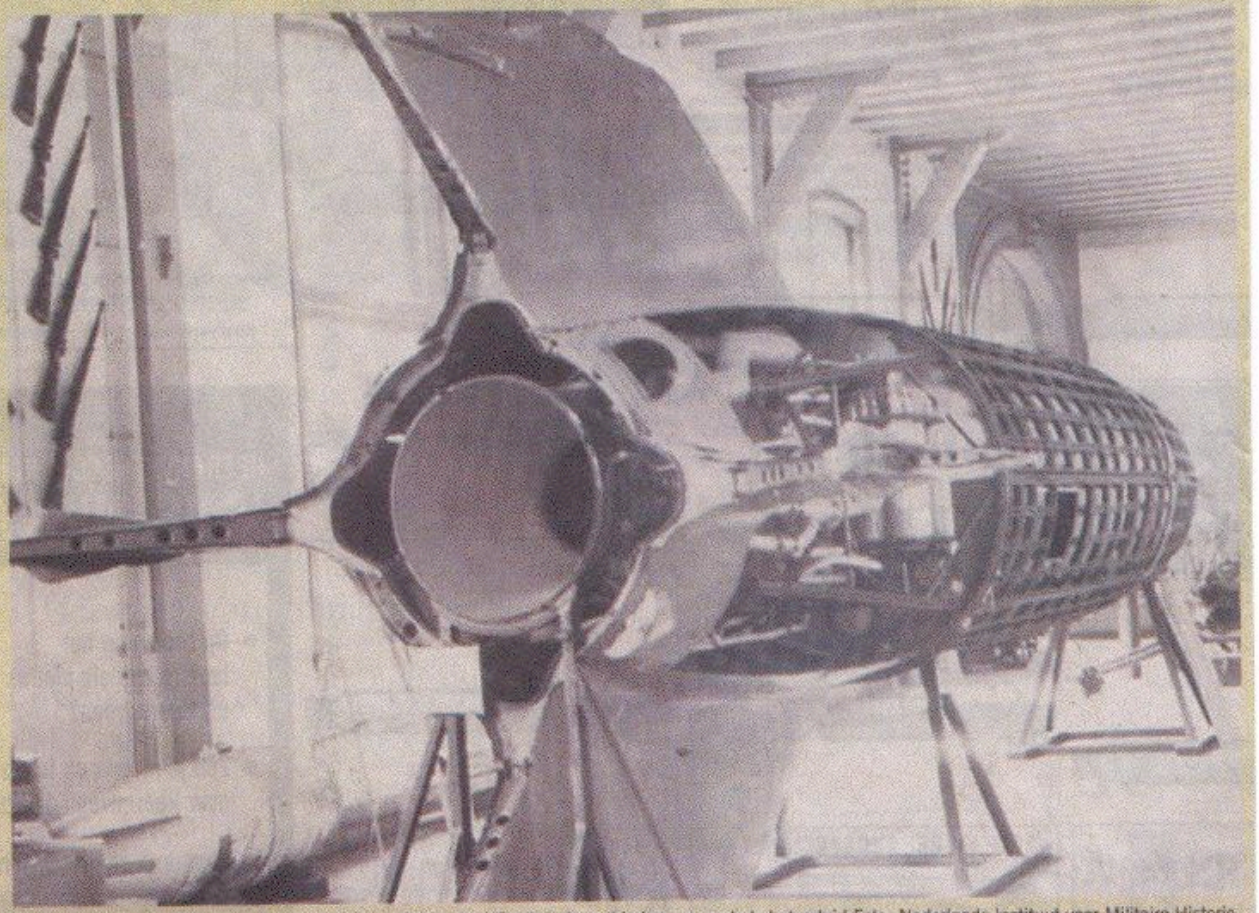

De Duitse V2 raket vloog drie keer zo snel als het geluid Foto: Nederlands Instituut voor Militaire Historie

Knipseldozenarchief Museum Heerenveen, Wereldoorlog 2, doos F, documentnr. 004

Heerenveense Courant 17 september 2009, van de hand van oud-journalist Jan de Jong (4 kolommen)

Heerenveen uit de slaap

ben gewerkt, kreeg de Britse geheime dienst pas in 1943 reuk van het vernietigingswapen.

Hitlers wanhoopsdaad was een laatste poging om te proberen de geallieerde oorlogsmachine tot staan te brengen. Hoewel bewijzen ontbreken zou de Duitse Wehrmacht aanvankelijk Oranjewoud als mogelijke locatie hebben aangewezen. Bosgebieden waren in Friesland maar dun gezaaid en men had hoge bomen als dekmantel nodig om de lanceerplaats voor de vijand aan het oog te onttrekken. Op 25 september 1944, 's avonds 18.05 ging onder oorverdovend lawaai en een baaierd van vuur en rook de eerste vliegende bom de lucht in (de laatste verliet Friesland op 12 oktober 's morgens). Gaasterland kreeg de schrik van zijn leven. Naar de betekenis van de mysterieuze knallen in het Rijsterbos konden de bewoners slechts gissen. „Sommigen vreesden zelfs dat het einde der tijden was aangebroken", volgens Wim Stienstra (46) uit Balk in een gesprek met het Reformatorisch Dagblad in augustus 2008. Hij interviewde talrijke Gaasterlanders die de nachtmerrie van 1944 van dichtbij meemaakten.

Drie weken lang was bij helder weer en westelijke wind ook in Heerenveen de gevreesde V2 te zien en (het gebulder) te horen. Na een loodrechte baan verliet het 14 meter lange, 14.000 kilo wegende projectiel (ooggetuigen in Balk spraken van een "grote 'kegel") de dampkring en verdween richting Groot-Brittanië. In tegenstelling tot de V1, waarmee Londen 3000 keer werd gebombardeerd (trieste balans: 6000 doden), bleek voor de V2 de Britse hoofdstad net een brug te ver. Steden en dorpen in Oost-Eengeland waren nu doelwit van het hypermoderne wapen, zoals Norfolk, Suffold en Norwich. Voordat de raket-eenheid in Heerenveen arriveerde zaaiden de Duitsers twee dagen lang dood en verderf vanuit de duinen bij het Zeeuwse Serooskerke op het eiland Walcheren. Aangezien het geallieerde front dreigend dichterbij kwam, werd in allerijl besloten de mobiele lanceerinstallatie naar het 300 km noordelijker gelegen Friesland te verplaatsen.

Het Duitse leger haalde zich met de keuze voor het Rijsterbos grote logistieke problemen op de hals. Vooral de ophaalbrug in de "buorren" van Balk bleek voor de zware, lange trucks moeilijk te nemen. Volgens een Engelse rapportage uit 1990 waren beschadigingen van de stalen opbouw na de oorlog nog jarenlang zichtbaar. "Poepetoeren" bleken nodig om het geheime wapen , schurend langs de railing, over de Luts te krijgen. Bomen moesten worden omgehaakt om de zeer krappe draai mogelijk te maken. Meer Friezen hebben in die geheime nachten het zware transport uit Peenemünde, in hun dorpen voorbij zien denderen. Voor zover bekend was een dochter van de dorpssmid van Serooskerke de eerste in ons land die in het grootste geheim het mystieke wapen 's nachts fotografeerde. Overgebracht naar Engeland kreeg de Britse oorlogsstaf via de foto's "the first closed look" van Hitlers ver- geldingswapen, zo blijkt uit Britse geschiedschrijving.

In Gaasterland waren de Duitsers toen al volop in bedrijf met het lanceren van (met een pin-up-girl) beschilderde raketten. Ze waren drie keer sneller dan het geluid en, aldus Engelse ooggetuigen, " je hoorde ze niet aankomen".

In totaal zijn ruim zeventig vliegende bommen op station Heerenveen aangevoerd en bij Rijs afgeschoten. Ook het toen al bevrijde Antwerpen kreeg daarvan zijn deel. Een voltreffer op een bioscoop in de Belgische havenstad kostte aan 561 mensen het leven.

In Oost-Engeland waren de gevolgen relatief minder groot. Lang niet alle wapens troffen doel, stortten in de Noordzee of het IJselmeer, en enkele explodeerden nog voordat zij in de Murnserleane waren afgevuurd.
Een daarvan verwoestte het midden in het bos gelegen, uit de tijd van Napoleon daterende, nostalgische vredestempeltje.

Dat is jaren later weer in oorspronkelijke stijl herbouwd.

Knipseldozenarchief Museum Heerenveen, Wereldoorlog 2, doos F, documentnr. 004